

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

ПОЛІЩУК Оксана Володимирівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

БАГОЙ Максим Юрійович

студент спеціальності «міжнародний бізнес»,
Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

У статті проведено аналіз діяльності транснаціональних корпорацій на території України. Проаналізовано інвестиційний вклад транснаціональних корпорацій в економіку України. Показано позитивні та негативні наслідки діяльності транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, глобалізація, прямі іноземні інвестиції, негативні та позитивні риси ТНК

Вступ. Головною особливістю функціонування світової економіки на початку ХХІ століття є високий ступінь глобалізації, який зумовлений широкою діяльністю транснаціональних корпорацій (ТНК). Сьогодні в світі існує досить багато ТНК, які мають досить вагомий вплив на міжнародні економічні відносини, та на економіку різних країн. Зараз майже не лишилося країн, на території яких не вели б свою діяльність транснаціональні корпорації. Вони є головним фактором розвитку економіки, правової системи, політичного становища у країні. Транснаціональні корпорації є також важливим інвестором в будь-якій економіці, але разом з тим це несе як позитивні так і негативні явища для країни – реципієнта.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Над питаннями впливу ТНК на економіку країни працювали, як зарубіжні так і вітчизняні вчені, такі як: І. Сорока, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, А. Булатов, В. Самофалов, Б. Бойко, М.Фрідман, І. Фішер, Дж. Даннинг, П.Дракер, та ін. Разом з тим питання щодо їхнього впливу на економіку України ще не повністю висвітлені в даних роботах, а саме немає відповіді на рахунок позитивних чи негативних сторін діяльності ТНК.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення ТНК як суб'єкта світового економічного процесу, дослідження значення ТНК у розвитку світової економіки, а також роль міжнародної діяльності транснаціональних корпорацій у міжнародній економіці. Виходячи з мети статті сформовані такі завдання: визначити значення та ефективність ТНК, дослідити діяльність ТНК у міжнародній економіці, визначити негативні та позитивні наслідки діяльності транснаціональних корпорацій.

Викладення основного матеріалу. Транснаціональна корпорація – це корпорація, котра здійснює свою діяльність на території різних країн. За визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональні корпорації (ТНК) — це «підприємства, що складаються з материнського підприємства та його закордонних філіалів», при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати цього статусу. [1].

Згідно до методології ЮНКТАД до ТНК можна віднести такі підприємства котрі відповідають наступним критеріям:

- наявність материнської компанії та її підрозділів (дочірніх компаній) не менше ніж у 2 країнах світу. Закордонні підрозділи можуть створюватися на основі прямих іноземних інвестицій через створення виробничих потужностей або через злиття та поглинання інших підприємств;

- контроль активів закордонних підрозділів передбачає, що частка акціонерного капіталу в дочірньому підприємстві, що належить материнській компанії в іншій країні, становить 10 або більше відсотків.

В світі нараховується понад 40 тис. материнських ТНК, котрі контролюють понад 250 тис. дочірніх фірм. На них працюють понад 73 млн осіб. На транснаціональні корпорації припадає 30% світового ВВП. Їх число за останні 20 років збільшилося в 5 раз. 500 самих потужних ТНК реалізують 80% усієї електронної та хімічної промисловості, 96% продукції фармацевтики, 76% продукції машинобудування [2].

Причини появи транснаціональних корпорацій на території України зумовлені тим, що це був відносно вільний ринок, на якому було досить багато ресурсів до яких вони мали прямий доступ, та доступ до ринку дешевої робочої сили. Також ще однією причиною є низькі стандарти якості, та норми законодавства щодо захисту екології, та надрокористування. Але за останні 10 років в Україні було створено ефективну правову базу надрокористування. Розроблені та затверджені Кодекс України про надра, Гірничий закон України, Закон України «Про державну геологічну службу», «Про нафту і газ» які регулюють діяльність розробки і видобутку корисних копалин.

Щодо інших законів які регулюють діяльність ТНК на території України, це: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про підприємство», «Про оподаткування прибутку підприємства», «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій», «Про режим іноземного інвестування» тощо.

Безумовно найкращим показником інвестиційної привабливості країни є прямі іноземні інвестиції, що свідчить про високу перспективність ринку. З кожним роком в Україну приходить все більше прямих іноземних інвестицій. На графіку зображено динаміку росту об'єму інвестицій (рис. 1)[3].

Рис. 1 Динаміка росту об'єму інвестицій

За даними держкомстату України на 01.07.2013 року прямі іноземні інвестиції в економіку України склали 55318,2 млн дол. США. Серед регіонів які найбільше отримують інвестиційні програми виступає - Крим, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Київ [4]. В таблиці 1 наведені дані щодо обсягу прямих іноземних інвестицій по регіонах України за останнє півріччя 2013 року.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції регіонів України				
		Обсяги іноземних інвестицій на		
		01.01.13		01.07.13
	млн дол. США	у % до загального підсумку	млн дол. США	у % до загального підсумку
Всього	55094,2	100,0	55318,2	100,0
Автономна республіка Крим	1461,6	2,7	1491,8	2,7
Вінницькій регіон	248,1	0,5	253,0	0,5
Волинський регіон	387,8	0,7	384,1	0,7
Дніпропетровський	8432,3	15,3	8801,2	15,9

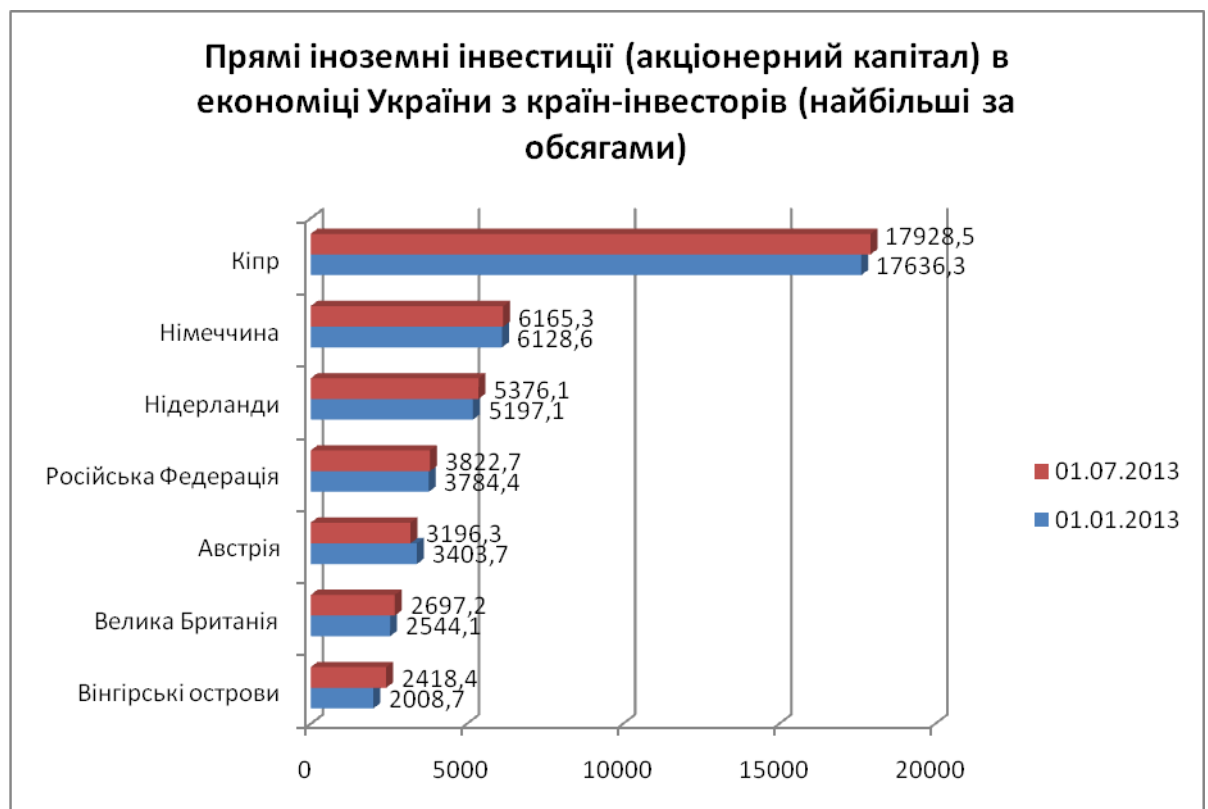
регіон				
Донецький регіон	3183,6	5,8	3248,8	5,9
Житомирський регіон	462,8	0,7	375,7	0,7
Закарпатський регіон	406,4	0,7	431,5	0,8
Запорізький регіон	1077,6	2,0	1121,4	2,0
Івано-Франківський регіон	642,7	1,2	672,5	1,2
Київський регіон	1835,2	3,3	1856,9	3,4
Кіровоградський регіон	103,7	0,2	106,6	0,2
Луганський регіон	838,2	1,5	880,4	1,6
Львівський регіон	1637,8	3,0	1667,5	3,0
Миколаївський регіон	244,7	0,4	266,3	0,5
Одеський регіон	1629,	3,0	1661,5	3,0
Полтавський регіон	943,2	1,7	1025,2	1,9
Рівненський регіон	298,8	0,5	294,9	0,5
Сумський регіон	386,5	0,7	422,2	0,8

Продовження таблиці 1

Тернопільський регіон	64,3	0,1	64,1	0,1
Харківський регіон	2174,4	3,9	2203,9	4,0
Херсонський регіон	252,1	0,5	255,0	0,5
Хмельницький регіон	207,6	0,4	219,8	0,4
Черкаський регіон	882,5	1,6	877,7	1,6
Чернівецький регіон	64,2	0,1	68,2	0,1
Чернігівський регіон	105,0	0,2	119,2	0,2
м. Київ	27068,1	49,1	26369,6	47,7
м. Севастополь	155,9	0,3	179,	0,3

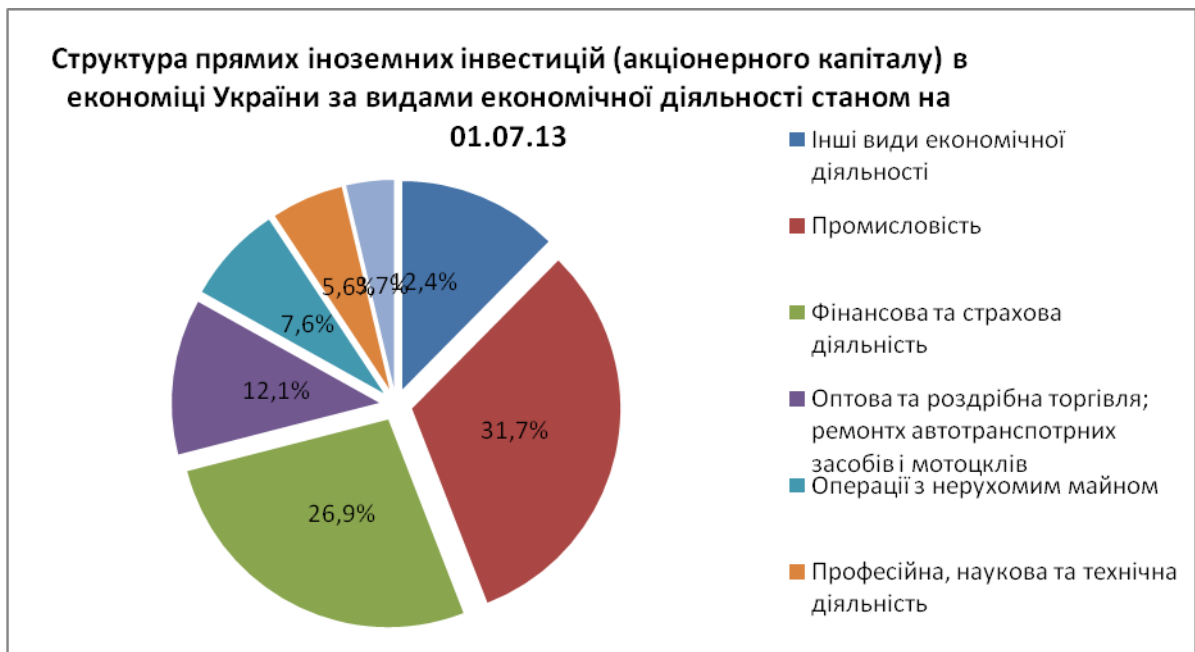
Як бачимо, згідно таблиці, обсяг іноземних інвестицій в Україну за останнє півріччя збільшився.

Найбільші країни-інвестори які інвестують через різні економічні програми в економіку України є: Віргінські острови, Велика Британія, Австрія, Російська Федерація, Нідерланди, Німеччина, Кіпр. Це більше представлено на рис. 2 [4].

Рис.2 Прямі іноземні інвестиції в економіці України з країн-інвесторів

Для закордонних інвесторів найбільш привабливими є промисловість – 31,7 %, фінансова та страхова діяльність – 26,9%, оптова та роздрібна торгівля – 12,1%. Ми маємо наступну структуру прямих іноземних інвестицій (рис. 3) [4].

Рис. 3 Структура прямих іноземних інвестицій

Більшість ТНК займаються харчовою промисловістю. Це такі компанії як Nestle, Coca-Cola, Unilever, AbInBev, Craft foods. та інші. Серед підприємств торгівлі: WalMatStores, CarrefourSA, McDonaldsCorporation. У фінансовому секторі РайффайзенІнтернаціональБанк-ХолдингАГ. Серед фармацевтики відомими в Україні є німецькі BASF SE та Bayer AG та інші.

Але аналізуючи всі інвестиційні програми від відомих транснаціональних корпорацій не можна забувати і про недоліки перебування ТНК на території України. А саме, українські виробники неспроможні витримати конкуренцію з великими ТНК, можливе створення, а в більшості випадків і вже створюються екологічно небезпечні виробництва, монополісти на ринках – це також не остання мета корпорацій, що в своїй сукупності і призводить до зростання нестійкої економіки. Однак існують також і значні переваги про які також не слід забувати. Перш за все це можливість розвитку виробництва, задоволення потреб споживачів, збільшення податкових надходжень до бюджету, зростання доходу населення, створення нових робочих місць, впровадження нових технологій.

Сьогодні українські компанії вже починають виходити за межі національних кордонів. Яскравим прикладом є Nemiroff Холдинг – один з найбільших у світі виробників алкогольної продукції, реалізує свою продукцію в 55 країн. До виробничих потужностей компанії входять 2 лікеро-горілчані заводи які знаходяться в місті Немирів. Якщо прослідкувати структуру холдингу, то Українська горілчана компанія Nemiroff має керуючу компанію Nemiroff, дочірнє підприємство «АлкоІнвест» та торгове представництво Nemiroff у Росії і ще одне торгове представництво Nemiroff у Польщі, а також Nemiroff International зі штаб-квартирою в Будапешті (Угорщина)[6]. Отже, це яскравий приклад виходу вітчизняної ТНК на міжнародні ринки.

Наступним прикладом, можна представити вітчизняну ТНК - група компаній ООО «DCH» (Development Construction Holding), які займаються виробництвом добрива, хімічної продукції та склотари [7]. Серед інших компаній які також відповідають критеріям визначення ТНК є НПП «Інтерпайп», ФПГ «СКМ», ВАТ «Укрнафта», ДП «КК «Рошен», ЗАТ «ВО «Конті».

За даними річних Звітів компаній можемо привести показники річного обсягу продажу відомих ТНК, а це безпосередньо і інвестиції в економіку України, і конкурентні можливості розвитку і вихід на нові ринки за допомогою розширення філій та створення ефективних умов праці та робочих місць для українців. (табл.2)

Порівняння основних показників провідних українських компаній

Показники	Річний обсяг продажу, млн дол.	Кількість країн в яких розташовані філії.
НПГ «Інтерпайп» [8]	10230	8
ФПГ «СКМ» [9]	8151	6
ВАТ «Укрнафта» [10]	847,82	1
ООО «DCH» [7]	493,45	1
ДП «КК «Рошен» [11]	220	3
Nemiroff Холдинг [6]	203,8	5
ЗАТ «ВО «Конті» [12]	114,66	2

Отже, не можна оцінювати транснаціональні корпорації тільки з огляду негативних або позитивних сторін. В кожному окремому випадку є свої переваги та недоліки. Позитивними рисами діяльності ТНК можуть бути: по-перше – організація філій, дочірніх компаній там, де вони «більше всього потрібні». Ріст зайнятості населення, наповнення ринку продукцією, необхідної споживачу, і т.д. По-друге, збільшення податкових надходжень до бюджетів країни, де розміщена філія ТНК. По-третє, постійний прогрес діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК витрачають на наукові дослідження іноді більше коштів, ніж окремі держави).

Негативними рисами діяльності транснаціональних корпорацій можуть бути такі: по-перше - ТНК, маючи сильний вплив на економіку країни, може в ряді випадків протидіяти їй, відстоюючи свої інтереси. По-друге, часто ТНК намагаються «обійти» закони (приховування прибутків, вивіз капіталу з однієї країни в іншу тощо). По-третє, встановлення монопольних цін, що дозволяють отримувати надприбутки за рахунок споживача. І по-четверте, диктат лише власних умов, не зважаючи на інтереси держави, в якій перебувають. Але це тільки деякі проблемні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій.

Висновки. Всі ці моменти, та багато інших як позитивних так і негативних аспектів діяльності транснаціональних корпорацій в Україні мають широке поле для дослідження. Таким чином, щоб взаємодіяти з транснаціональними корпораціями як в Україні, так і на світових ринках, потрібно створювати власні, українські транснаціональні структури, як це зробили раніше Китай, Росія, Індія, Індонезія, Мексика та інші. При чому на чашах терезів мають переважати саме позитивні риси розвитку транснаціональних корпорацій, і бути адаптовані до українських реалій. Досвід цих країн свідчить, що національний капітал здатний витримувати конкуренцію з ТНК лише тоді, якщо він сам структурується в потужні фінансово-промислові утворення, адекватні міжнародним аналогам і здатні проводити активну зовнішньоекономічну політику. Становлення українських транснаціональних корпорацій, попри наявність відповідної правової бази, перебуває на початковому етапі. Водночас процес створення українських ТНК може бути значно прискорений і розширений у галузевому спектрі у разі залучення іноземних партнерів. Саме ці питання і складають коло подальших розвідок відносно становлення та функціонування транснаціональних корпорацій в Україні.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Група компаній «DCH» [Електронний ресурс]: StatusQuo. – Харків, 2009. – [Цит. 2009, 19 лютого]. – Режим доступу: <http://www.sq.com.ua/rus/files/740/>
2. ЗАО «Конті» виплатило процентний доход за 7-й купонний період по своїм облигаціям сериї «А» [Електронний ресурс]: Кондитер України. – [Цит. 2010, 3 вересня]. – Режим доступу: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua/apnweekly/>
3. Nemiroff очолив рейтинг стабільно зростаючих алкогольних брендів [Електронний ресурс]: Українське національне інформаційне агентство. – [Цит. 2010, 15 вересня]. – Режим доступу: <http://www.ukriform/au/ukr/order/?id=939058>
4. Інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції [Електронний ресурс]: Smida. – Режим доступу: http://www.stockmarket.gov.ua/ua-UA/year_2010/showform/6_9/630181
5. Офіційний сайт держкомстату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/статистичний_булетень_«січень-березень_2013»
6. Офіційний сайт НПГ «Interpipe» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interpipe.biz/ru/company/>
7. Офіційний сайт ФПГ «СКМ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/ru/>
8. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі міжнародної інтеграції. Сорока І.Б. / Актуальні проблеми економіки – 2009 №9(99) – с-35

9. Inward and outward foreign direct investment stock, annual, 1980-2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>

10. Roshen в I квартале 2010 г. реализовала продукции на 220 млн. долл., что на 43% больше за аналогичный период годом ранее [Электронный ресурс]: Информационное агентство РБК-Украина. – Київ, 2010 – [Цит. 2010, 9 квітня]. – Режим доступа: http://www.rbc.ua/rus/newline/show/roshen_v_i_kvartale_2010_g_realizovala_produktsii_na_220_mln_doll_cho_to_na_43_bolshe_za_analogichnyy_period_godom_ranee_09042010

11. World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development. – UNCTAD, United Nations. New York and Geneva, 2007

12. World Investment Report 2009: United Nations Conference on Trade and Development. - New York and Geneva, 2009.

Полищук О.В., Багой М.Ю. Проблемы функционирования транснациональных корпораций на территории Украины / Институт международных отношений Национального авиационного университета

В статье проведен анализ деятельности транснациональных корпораций на территории Украины. Проанализирован инвестиционный вклад транснациональных корпораций в экономику Украины. Показаны положительные и отрицательные последствия деятельности транснациональных корпораций.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, глобализация, прямые иностранные инвестиции, отрицательные и положительные черты ТНК.

Polishchuk O.V., Bagoy M.U. The problems of transnational corporations in Ukraine/ Institute of international relations of the National aviation university.

This article provides the analysis of the activities of transnational corporations in the territory of Ukraine. Analyzed the contribution of multinationals investment in Ukraine. The positive and negative effects of transnational corporations.

Multinationals, despite the presence of an appropriate legal framework is at an early stage, are in Ukraine. However, the creation of Ukrainian TNCs can be greatly accelerated and expanded in range branches in case of foreign partners. These questions and make a circle intelligence regarding the establishment and operation of transnational corporations in Ukraine.

To interact with multinational corporations both in Ukraine and in the world markets to create customized, Ukrainian transnational structure as it was in China, Russia, India, Indonesia, Mexico and others. With that on bowls scales should prevail most positive features of transnational corporations, and be adapted to the Ukrainian terms.

The experience of these countries shows that the national capital is able to compete with multinationals only if he himself is structured into powerful financial-industrial establishment, adequate international counterparts and are able to pursue an active foreign policy.